

Отримано: 24 листопада 2024 р.

Прорецензовано: 15 грудня 2024 р.

Прийнято до друку: 18 грудня 2024 р.

e-mail: yulia.shulyk@oa.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0003-3055-615X>

e-mail: myroslava.hontar@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2311-5149-2024-35(63)-60-69

Шулик Ю. В., Гонтар М. В. Фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в умовах воєнного стану. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2024. № 35(63). С. 60–69.

УДК: 336.14

JEL-класифікація: H55

Шулик Юлія Віталіївна,*кандидатка економічних наук, доцентка кафедри фінансів, обліку та аудиту
Національного університету «Острозька академія»***Гонтар Мирослава Валеріївна,***студентка
Національного університету «Острозька академія»*

ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті автори розглядають фінансування соціального захисту в Україні, враховуючи фактор воєнного стану. Зокрема, визначено зростання кількості отримувачів соціальної допомоги, зростання виплат з державного та місцевих бюджетів України, зростання дефіцитності бюджетів та забезпечення соціальних видатків міжнародними партнерами. Виокремлено питання фінансування внутрішньо переміщених осіб та ветеранів війни. Виявлено проблемні напрями у фінансуванні соціального забезпечення та запропоновано напрями їх удосконалення.

Ключові слова: соціальний захист, фінансування соціального забезпечення, допомоги.

Yuliia Shulyk,*Candidate of Economic Sciences, Associated Professor of Finance, Accounting and Auditing Department,
The National University of Ostroh Academy***Myroslava Hontar,***Student, The National University of Ostroh Academy*

FINANCING OF SOCIAL PROTECTION AND SOCIAL SECURITY UNDER MARTIAL LAW

This article examines the financing of social protection in Ukraine, analyzing both the pre-war period and the period following the full-scale invasion, with emphasis on key systemic changes. The study identifies the main entities financing Ukraine's social protection and security system, noting significant increases in social assistance recipients, state and local budget payments, budget deficits, and international partner support. The research determines priority social expenditures at state and local budget levels, analyzes the distribution of social sphere financing obligations between state and local authorities, and examines changes during martial law.

The analysis highlights the advantages of direct state budget financing for social expenditures and evaluates the role of state social funds, particularly assessing the Pension Fund of Ukraine's capability to fulfill its mandated functions. The study identifies primary funding sources for social expenditures under martial law conditions, with special attention to financing support for internally displaced persons (IDPs) and war veterans. It analyzes IDP demographics, including age, gender, and regional distribution, while documenting various forms of state aid and international support programs for this population. Additionally, the research examines projections for war veteran populations and their families, assessing the state's capacity to finance social expenditures amid growing numbers of vulnerable persons.

The findings establish the necessity for developing a clear social policy strategy with defined fundamental concepts to guide future transformations. The study identifies problematic areas in social security financing and proposes improvements, including the need to redistribute economic responsibility for social guarantees among the state, enterprises, and citizens. Finally, it determines key principles and directions for state participation in enhancing the social protection system's overall functioning and its resilience to various shocks.

Key words: social protection, social security financing, assistance.

Постановка проблеми. Найбільш цінним капіталом будь-якої держави є людський. Саме громадяни виступають рушіями її економічного прогресу, створюють умови для функціонування усіх сфер фінансової системи. Тому пріоритетом будь-якої держави є забезпечення достатнього рівня добробуту населення та умов для його всебічного розвитку, що є метою здійснення нею соціального захисту.

Складна економічна та політична ситуація в Україні потребує зміни принципів при наданні та фінансуванні соціальної допомоги. Оптимізація державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення із збереженням підтримки громадян із обмеженим доступом до соціальних благ – одна з головних проблем уряду, вирішити яку досі не вдалося.

Військові дії з 2022 року різко збільшили кількість різних груп населення, які потребують соціального захисту та забезпечення. За даними КШЕ на 1.07.2024 року [1, 9] за даними Міністерства соціальної політики непрямі збитки для соціального сектору становили 10 млрд.дол. США, з них найбільша частка припадає на виплати соціальної допомоги на проживання ВПО (7 млрд.дол.), виплати особам з інвалідністю, які отримали інвалідність внаслідок війни, виплата допомоги малозабезпеченим сім'ям/особам, видатки на протезно-ортопедичні вироби, видані окремим категоріям населення виплати та ін. Тому потреба у достатньому фінансуванні соціального захисту та забезпечення в Україні лише зростає та потребує постійного моніторингу та пошуку напрямів вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність соціального захисту та його еволюцію досліджували В. Р. Філіпчук [2], О. Й. Хомин та О. І. Бутрин [3], М. Даніліна, В. Крижна, Н. Болотіна, В. Базилевич та багато інших науковців. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні детально проаналізував М. І. Мальований [4], ця тематика також зацікавила Є. В. Болотіну, О. В. Шубну, Л. О. Бившеву [5]. Особливості фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в умовах воєнного стану охарактеризували О. Чеберяко, І. Лещенко [6]. Ключові аспекти соціального захисту та соціального забезпечення у контексті повномасштабного вторгнення дослідили І. Дернава, Т. Боровик, Л. Долока, Л. Данилевська [7], В. О. Боняк [8], Ю. Ю. Івчук [9]. Разом з тим, тема статті актуальна для дослідження і надалі та потребує перегляду, у зв'язку з викликами воєнного стану, зростанням впливу на населення та фінансування державою цих потреб.

Мета дослідження полягає у виявленні основних тенденцій фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, пошуку шляхів його оптимізації з урахуванням викликів, зумовлених воєнним станом.

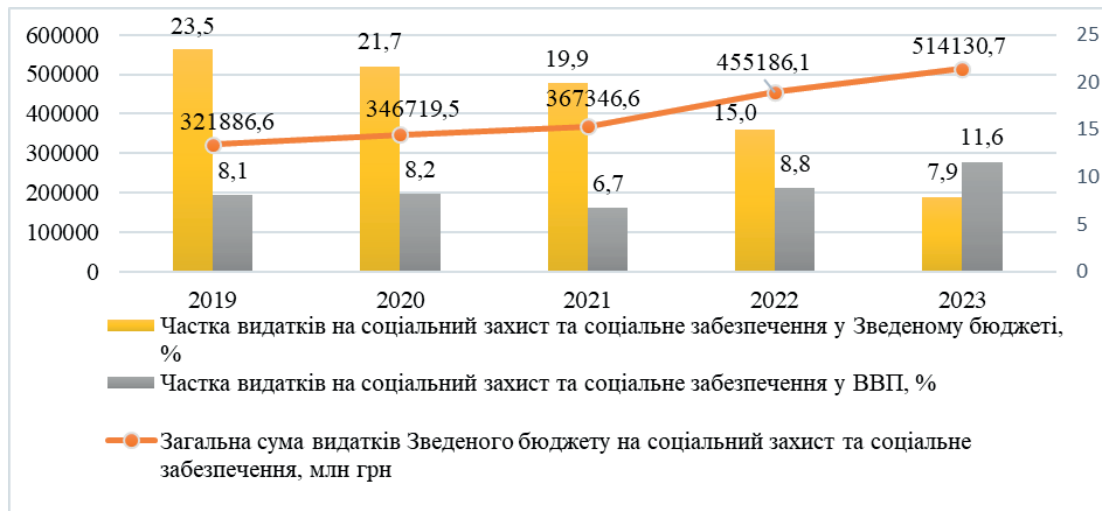
Виклад основного матеріалу. Функціонування будь-якої макроекономічної підсистеми, зокрема, соціального захисту та соціального забезпечення, залежить від рівня економічного розвитку держави, а саме її спроможності здійснювати фінансове забезпечення проєктів та програм різного спрямування, а також свідомості та соціальної відповідальності суб'єктів економічних відносин. З огляду на прагнення України побудувати стійку соціально-орієнтовану економічну систему, соціальні видатки тривалий час були пріоритетною статтею видатків Державного бюджету України (далі – ДБУ).

Фінансове забезпечення соціального захисту населення в здійснюють державні та недержавні інститути за кошти відповідно державного та місцевих бюджетів, державних цільових фондів та недержавних соціальних організацій, фізичних та юридичних осіб, благодійних фондів через перерозподіл ВВП, керуючись принципом соціальної солідарності, що базується на взаємодопомозі усіх громадян, які мають однакове право на соціальний захист.

Фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення є сукупністю економічних відносин, що складаються між органами виконавчої влади та фізичними і юридичними особами у процесі акумулювання, формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення державою соціального захисту. Його механізм є багатоканальним та зазнає впливу великої кількості чинників, що ускладнює процес модернізації та адаптації відповідно до тенденцій сьогодення та зумовлює потребу у детальному аналітичному аналізі вхідних та вихідних потоків.

Право на соціальні державні виплати в Україні має понад третина населення країни [10]: малозабезпечені сім'ї, багатодітні сім'ї, учасники бойових дій та їх родини, громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, жінки, яким присвоєно почесне звання України “Мати-героїня”, особи, які постраждали від торгівлі людьми, внутрішньо переміщені особи, та ін. За даними міністерства фінансів, за 1 півріччя 2024 року “у порівнянні із довоєнним періодом соціальні видатки зросли у 1,5 рази, а кількість отримувачів зросла на 40 %: з 3,6 млн осіб до майже 5 млн осіб” [11].

Із зростанням кількості соціальних програм і пільг, розширенням кола громадян, що мають право на їх отримання відповідно до чинного законодавства та збільшенням розмірів державних соціальних стандартів у видатках на соціальний захист та соціальне забезпечення також спостерігається тенденція до зростання. При цьому їхня частка у Зведеному бюджеті України протягом останніх 5 років мала спадну динаміку.

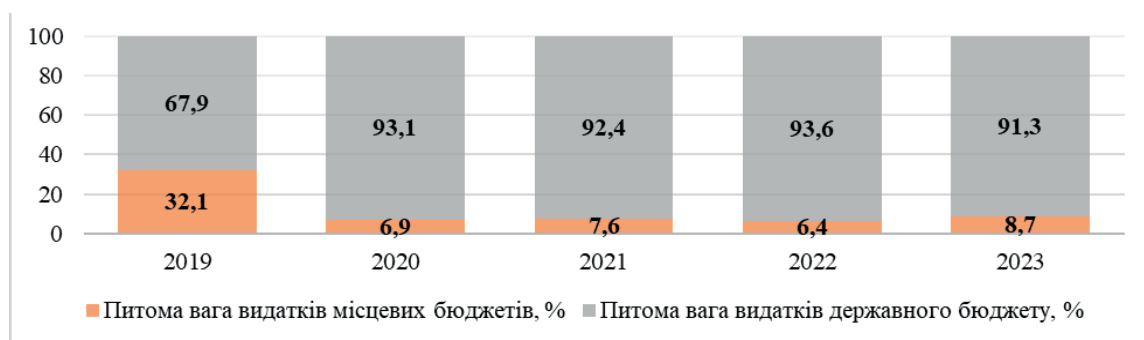

Рис. 1. Частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у видатках Зведеного бюджету та ВВП України у 2019-2023 роках, %

Джерело: сформовано авторами на основі [12].

В умовах воєнного стану, де пріоритетними є видатки на обороноздатність, національну безпеку та загальнодержавні функції, видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення відійшли на третю сходинку, що зумовило скорочення їхньої питомої ваги до 15% сукупних видатків Зведеного бюджету України у 2022 році, а у 2023 році цей показник скоротився майже вдвічі – до 7,9 % (у 2019 році – 23,5 %). При цьому частка досліджуваного напрямку видатків у ВВП до 2021 року мала тенденцію до зменшення, скоротившись до мінімуму – 6,7 %, однак у наступні роки зростала, сягнувши 11,6 % у 2023 році. У 2022 році така динаміка була зумовлена зниженням ВВП на 4,9 %, а у 2023 році – швидшими темпами зростання соціальних видатків порівняно із зростанням ВВП.

Фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення здійснюється на місцевому і на державному рівні. Як демонструє рис. 2, у 2019 році більше ніж 2/3 усіх видатків досліджуваного напрямку здійснювалося за рахунок коштів держбюджету України, а від початку 2020 року це більше ніж 90%. Перерозподіл фінансування соціальних видатків з місцевих бюджетів на державний дозволяє забезпечити стає фінансування та однаковий рівень соціальних послуг по всій країні, навіть малонаселених пунктах, селищах, де усі кошти переважно спрямовуються на освіту та медичну сферу.

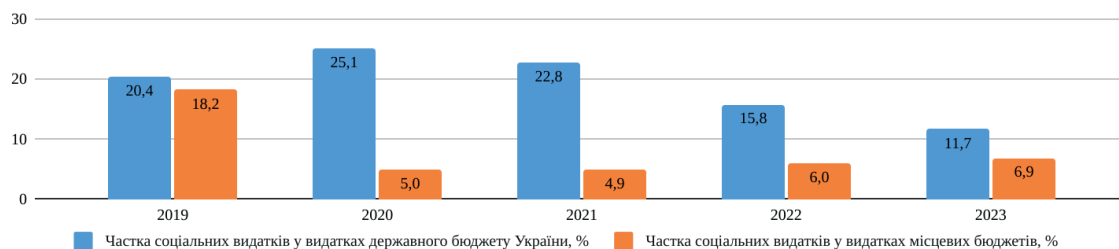

Рис. 2. Структура джерел фінансування державної системи соціального захисту у 2019-2023 роках, %

Джерело: сформовано авторами на основі [12].

Частка соціальних видатків у видатках ДБУ та місцевих бюджетів також зазнала змін. Якщо у 2019 році на соціальне забезпечення спрямовувалася п'ята частина усіх видатків з ДБУ (218628,5 млн грн), а у 2020 році – чверть усіх видатків (322720,3 млн грн), то в умовах воєнного стану їх частка скоротилася до 15,8 % (425987,0 млн грн) та 11,7 % (44879,5 млн грн) у 2022 та 2023 роках відповідно. Фінансування соціальних видатків за рахунок місцевих бюджетів до 2021 року мало тенденцію до зниження (від 18,2 % (103158,1 млн грн) у 2019 році скоротилися до 4,9 % (28067,7 млн грн) у 2021 році). У 2022 році на

соціальне забезпечення органи місцевого самоврядування спрямували 6 % (29199,1 млн грн) усіх видатків, а у 2023 році – 6,9 % (469251,2 млн грн).

Рис. 3. Частка соціальних видатків у державному та місцевих бюджетах України у 2019-2023 роках, %

Джерело: сформовано авторами на основі [12].

Найбільші обсяги видатків з ДБУ направлені на соціальний захист пенсіонерів – 63,7 % в середньому сумарних видатків на соціальний захист населення за 2019-2023 роки (таблиця 1) – 32,3 %. Так, однією з проблем фінансування соціальної сфери в Україні залишається дефіцит Пенсійного фонду, тому найбільші напрями фінансування соціального захисту є дотації на покриття дефіциту цього фонду (дотування у 2023 році – 35,2% доходів бюджету Пенсійного фонду України). Також значні обсяги фінансування виділяються на соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини (у тому числі ВПО), підтримку малозабезпечених родин, соціальний захист дітей та сімей, соціальний захист осіб з інвалідністю [13].

Таблиця 1

Структура видатків державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2019-2023 роках, %

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	1,3	0,8	1,6	0,5	0,8
Соціальний захист пенсіонерів	83,4	62,7	59,3	54,7	58,3
Соціальний захист ветеранів війни та праці	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	0,1	0,0	0,0	0,0	5,2
Соціальний захист безробітних	-	2,1	0,5	-	-
Допомога у вирішенні житлового питання	11,7	12,0	14,8	8,2	2,9
Соціальний захист інших категорій населення	2,9	21,9	23,1	35,8	32,3
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інша діяльність у сфері соціального захисту	0,1	0,1	0,1	0,4	0,0

Джерело: розраховано авторами на основі [12]

З місцевих бюджетів майже третина соціальних видатків спрямовувалася на соціальний захист пенсіонерів – 27,7 % їх загального обсягу та іншу діяльність у сфері соціального захисту – 32,8 %. Пряме фінансування соціального захисту дозволяє охопити будь-яку особу незалежно від її місця проживання, що забезпечує дотримання принципів рівності та соціальної справедливості.

У фінансуванні соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, можна виокремити ключові аспекти:

1. Соціальний захист в Україні спрямований на максимальне охоплення населення.
2. Частка соціальних видатків у ВВП та Зведеному бюджеті є надто високою, що створює надмірне навантаження на національну економіку, однак вона залишається нижчою порівняно з міжнародними партнерами.
3. Соціальні трансферти складають третину доходів домогосподарств.
4. Головним джерелом фінансування соціального захисту залишаються доходи Державного бюджету України.
5. Значна частина соціальних допомог не прив'язана до доходів населення.

6. Розмір виплат є недостатнім для забезпечення гідного рівня життя вразливих категорій населення.

7. Рівень заробітної плати, на яку нараховуються страхові внески та з якої сплачуються податки, що є основним джерелом фінансування системи соціального захисту та соціального забезпечення, є низьким.

8. Невтішна демографічна ситуація – надвисокий рівень старіння населення.

9. Нестача власних доходів державних цільових фондів для фінансування видатків – дефіцит їх бюджету.

10. Зростання чисельності соціально вразливих категорій осіб у зв'язку з війною.

Ситуація ускладнюється тим, що з 2014 року Україна змушена протистояти збройній агресії рф. Однак значне її погіршення спостерігається із початком 24 лютого 2022 року повномасштабного вторгнення, що призвело до масового переміщення громадян з окупованих територій. Це викликає необхідність у своєчасній та ефективній соціальній підтримці населення з боку держави та органів місцевого самоврядування, що супроводжується значним навантаженням на бюджет.

Як інформує Міністерство соціальної політики України, станом на кінець жовтня 2024 року в Україні зареєстровано 4 646 735 внутрішньо переміщених осіб. З них: 59,9% – це жінки (2 782 325), 40,1% – чоловіки (1 864 410 осіб), близько 906 тисяч дітей [14].

Основними осередками ВПО є Донецька, Харківська, Дніпропетровська області та м. Київ, у яких зосереджено відповідно 11,4 %; 11,2 %; 9,8 % та 9,0 % відповідно загальної сукупності зазначеної категорії осіб.

З метою підтримки осіб, які змушені були покинути свої домівки у зв'язку з агресією ворога, держава реалізує різноманітні програми коштом фінансування з державного бюджету: допомога внутрішньо переміщеним особам на проживання; медичні послуги переміщеним особам, незалежно від наявності статусу ВПО; грошова компенсація витрат власникам житла за тимчасове розміщення ВПО; допомога в пошуку житла для проживання ВПО; подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно; програма оздоровчих та відпочинкових послуг дітям, які потребують особливої уваги та підтримки з боку суспільства; одноразова грошова допомога «Тепла зима».

Одним з напрямком підтримки ВПО була підтримка роботодавців, які їх працевлаштовують. У 2022 році на надання роботодавцям компенсації витрат на оплату праці за кожно працевлаштовану особу з числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття з державного бюджету було виділено 200 млн грн. У 2023 році роботодавці отримали цієї компенсації загалом на 181 млн грн за працевлаштування понад 14 тис. ВПО. У липні 2023 року розпочалася реалізація проєкту з надання ВПО соціальних послуг у закладах охорони здоров'я, стаціонарного догляду та соціальної адаптації. На його реалізацію в держбюджеті 2023 року було передбачено 45,1 млн грн, із яких фактично витрачено 64,1% або 28,9 млн грн [15].

Таким чином, підтримка ВПО державою є різносторонньою, а процедура отримання виплат та допомог законодавчо регламентованою та здебільшого цифровізованою. Однак її здійснення потребує значних бюджетних витрат з огляду на зростання чисельності постраждалих та руйнувань унаслідок загострення бойових дій (табл. 2):

Таблиця 2

Видатки на соціальне забезпечення ВПО у 2019-2023 роках

Показники	2021 (факт)	2022 (факт)	2023 (факт)	2024 (план)	Темп приросту 2022-2021, %	Темп приросту 2023-2022 %
Видатки на допомогу на проживання ВПО, млн грн	3039,5	53488,6	73240,8	54647,3	1659,8	36,9
Отримувачі, тис. ос./ домог.	171,1	1537,1	2602,5	1939	798,4	69,3
Середній розмір виплати, грн	1480,1	2899,9	2345,2	2477,5	95,9	-19,1

Джерело: [17].

Аналізуючи дані МФУ щодо видатків на соціальне забезпечення ВПО у 2021-2023 роках, спостерігаємо їх суттєве зростання у 2022 році з початком повномасштабного вторгнення рф, що зумовлено зростанням чисельності цієї соціально вразливої категорії осіб. У 2023 році за рік воєнного стану чисельність ВПО зросла в 1,7 разу, що призвело до збільшення видатків на їх підтримку в 1,4 рази. Унаслідок цього середній розмір виплат зменшився на 19 % – від 2899,9 грн у 2022 році до 2345,2 грн у 2023 році.

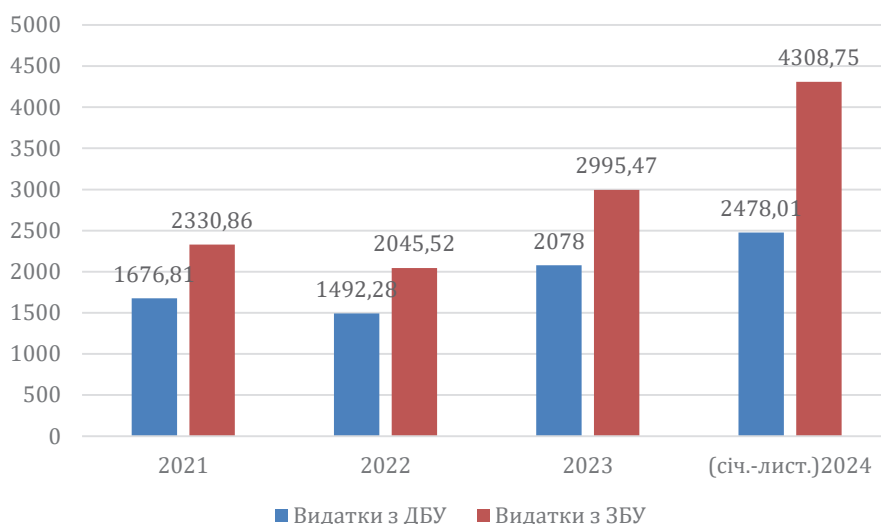
Пенсійний фонд України (ПФУ) після початку повномасштабного вторгнення сплачує пенсії ВПО та особам, які відмовилися від довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи і зареєстрували

місце проживання та постійно проживають на контрольованій Україною території. Виплата цього грошового утримання здійснюється за рахунок доходів, що виділяються ПФУ з державного бюджету. У 2022 році за досліджуваним напрямом видатків ПФУ було спрямовано 150 млн грн, а у 2023 році у 6,7 разу більше – 999 млн 999 тис. грн.

Активну підтримку українцям в умовах війни, зокрема ВПО, надають міжнародні організації, фонди та представництва країн, що значно зменшує навантаження на бюджетне фінансування. Серед них: Агентство ООН у справах біженців, Всесвітня продовольча програма ООН, Місія Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, програма від ЮНІСЕФ «Спільно», Міжнародна організація з міграції (МОМ), Червоний Хрест України, RED ROSE CDS LIMITED, Норвезька рада у справах біженців, Естонська рада у справах біженців [16, 104-105; 18].

Окремим питанням соціального спрямування є фінансування соціального забезпечення ветеранів, ветеранок війни, їх родин. Часто саме ці сім'ї стають категоріями вразливих верств населення. За прогнозами, визначеними у Державній регіональній стратегії, “у найближчі роки кількість ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих може досягти 2 млн. осіб, що становить близько 10 відсотків населення держави” [19].

У 2024 році різко зросли соціальні виплати для ветеранів війни (рис.4) і ця тенденція буде лише зростати. Так, починаючи з 2023 року витрати зростають більше ніж на 40% щороку зі зведеного бюджету України. Варто відзначити, що у 2024 році виплат стало більше за рахунок місцевих бюджетів, що відображає початок роботи місцевих органів влади у цьому питанні.

Рис. 4. Видатки на соціальний захист ветеранів війни та праці України за рахунок Державного бюджету України та Зведеного бюджету України, 2021-2024 роки, млн.грн.

Джерело: сформовано авторами на основі [12].

Одним з питань, яке важливе у фінансуванні соціального захисту та соціального забезпечення залишається визначення можливостей держави фінансувати соціальну сферу. За даними Openbudget [12] дефіцит Державного бюджету України у 2022 році зріс до 2021 року у 4,6 разів, у 2023 році до 2022 року у 1,46 разів, що ставить під питання можливість держави фінансувати взяті на себе зобов'язання. Кількість осіб, які потребують соціальної допомоги лише зростає: особи, які втратили рідних, житло, майно у зв'язку з обстрілами, воєнними діями; осіб, які втратили працездатність. Крім того, зростання інфляції впливає на купівельну спроможність населення. Інфляція споживчих цін за 2022 рік зросла до 26,6% (ціни на продукти харчування зросли на 34,4%), у 2024 році – до 12% (продукти харчування – 14,2%), що, зважаючи на обставини, лиш посилює зниження доходів населення.

Тому важливою підтримкою для фінансування соціального захисту України залишається допомога міжнародних партнерів (зокрема, ЄС, Світового банку та МВФ), що дозволяє виплачувати пенсії та соціальні допомоги в Україні. У 2023 році за рахунок цих коштів було профінансовано увесь обсяг пенсій, житлових субсидій, допомоги дітям і малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю та внутрішньо переміщеним особам [20]. Однією з вагомих допомог для України є реалізація програми Ukraine Facility за

рахунок коштів Європейського союзу, де більша частина коштів спрямована на фінансування державного бюджету України [21].

До питання щодо вибору траєкторії розвитку систем соціального захисту та їх необхідності, як показує світовий досвід і, зокрема, України, країни повертаються лише тоді, коли безпосередньо стикаються з непередбачуваними потрясіннями, демонструючи при цьому небачену реакцію та надзвичайну рішучість. Однак тимчасові стабілізаційні заходи (підвищення виплат, збільшення пільг, залучення додаткових фінансових ресурсів тощо) не здатні забезпечити позитивні результати у довгостроковій перспективі. Тому зміни підходів та майбутнього бачення функціонування потребує уся система соціального захисту в країні.

Визначальним для України, зокрема, в умовах воєнного стану та євроінтеграції є здійснення виважених, прозорих дій з метою регулювання системи соціального захисту та забезпечення, а також забезпечення належного її фінансування. Українськими законодавцями неодноразово розроблялися проекти соціальних кодексів, які мали б регулювати сферу соціального захисту громадян, однак жоден з них так і не було ухвалено.

Першочерговим кроком у напрямі вдосконалення системи соціального захисту та соціального забезпечення населення в Україні повинно стати чітке визначення офіційної концепції, відповідно до якої здійснюватимуться подальші перетворення. Одним з питань, які будуть надалі підніматись, це пенсійне забезпечення та допомоги постраждалим від війни.

В умовах ринкової економіки основними джерелами підвищення добробуту громадян повинні бути праця, різні трудові активності та підприємницька ініціатива. Державі варто зосередитися на створенні умов для забезпечення самозахисту громадян, тобто у наданні можливостей для працевлаштування із гідною реальною заробітною платою та гарантуванні соціального страхування при тимчасовій чи постійній втраті працездатності. Це стосується, зокрема, і ВПО, фінансова підтримка яким повинна надаватися протягом обмеженого терміну, що дозволить знайти нове місце проживання та працевлаштуватися. Щодо непрацездатних осіб, то основна роль у їх матеріальному забезпеченні та соціальному обслуговуванні залишатиметься за державою за будь-яких трансформацій у досліджуваному напрямі.

Вважаємо доцільним здійснення перерозподілу економічної відповідальності за реалізацію соціальних гарантій між державою, підприємствами та громадянами. Важливим є також поступовий перерозподіл зі сплати соціальних внесків між страхувальниками та застрахованими особами, де кожен буде вмотивований фінансувати власне майбутнє, а за певних умов і сьогодення. Зокрема, у міжнародній практиці спостерігається використання системи розподілу ставки соціального внеску між роботодавцем і найманим працівником. Варто дослідити ефективність впровадження прогресивної ставки ЄСВ та переглянути вплив зростання військового збору на доходи населення.

В умовах недостатності бюджетних ресурсів, варто переглянути бюджетні пріоритети, зокрема і через проведення аудиту усієї системи наявних пільг, виплат, перевірки потреб населення та належної якості наданих послуг. Моніторинги, ефективний контроль – це питання покращення ефективності використання ресурсів та дієвості системи соціального захисту.

Важливим питанням і надалі залишається активна співпраця з міжнародними партнерами, а також приватним сектором України.

Одним із важливих напрямів держави у сфері соціального захисту та соціального забезпечення населення повинне стати сприяння та заохочення розвитку соціального підприємництва в Україні, що матиме переваги також для покращення її економічної ситуації. Створення робочих місць для вразливих груп населення надалі зменшить навантаження на видаткову складову її бюджету та сприятиме розвитку ринку праці, підприємництва та інвестиційного клімату в країні. При цьому це матиме позитивний вплив на психічне здоров'я і духовний добробут постраждалих унаслідок збройної агресії РФ осіб, що є важливими складниками їх загального добробуту. Соціальне підприємництво у період повоєнного відновлення має перспективи стати однією з найпоширеніших форм організації бізнесу в Україні.

Найоптимальнішим варіантом для України буде така модель соціального захисту та соціального забезпечення, яка функціонуватиме на умовах соціального партнерства та жорсткого державного контролю за дотриманням соціальних гарантій мінімального рівня та реалізацією своїх функцій соціальними інститутами. Уряд при здійсненні будь-яких реформ повинен враховувати соціальні фактори. З одного боку, економіці України повинні бути притаманні різні форми власності і типи ринкових відносин, а з іншого – держава має брати активну участь у економічному житті суспільства шляхом регулювання його зайнятості, доходів та створення умов для задоволення значущих потреб.

Висновки. Таким чином, уряду України варто змістити акцент із обмежувальних заходів на превентивні та стимулюючі. Комплексний підхід із застосуванням зазначених пропозицій дозволить підвищити

ефективність фінансування соціальної сфери та підвищити рівень добробуту населення, що є основною метою реалізації соціальної політики держави. Лише адекватна, стійка система соціального захисту та соціального забезпечення стане запорукою міцного «іммунітету» держави та світової спільноти загалом до різного виду шоків. Докладати зусилля для її побудови сьогодні – це обов'язок країни, яка прагне функціонувати на засадах соціальної справедливості, максимальному використанні людських можливостей та довірі, єдності та взаємодії для досягнення спільних цілей, серед яких – економічний добробут та процвітання.

Література:

1. Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 липня 2024 року. КШЕ. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf. (1.12.2024 р.).

Zvit pro nepryami finansovi vtraty ekonomiky vnaslidok viys'kovoyi ahresiyi rosiyi proty Ukrayiny stanom na 1 lyupnya 2024 roku. KSHE. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf. (1.12.2024 r.). [Report on indirect financial losses to the economy as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of July 1, 2024. KSE. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/30.09.24_Losses_Report-ua.pdf. (December, 1, 2024)]. [In Ukrainian].

2. Філіпчук В.Р. Соціальний захист населення: зміст категорії та відповідність викликам глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 20, частина 3. С. 106-110.

Filipchuk V.R. Sotsial'nyy zakhyst naseleण्या: zmist katehoriyi ta vidpovidnist' vyklykam hlobalizatsiyi. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. 2018. Vypusk 20, chastyna 3. S. 106-110. [Filipchuk V.R. Social protection of the population: the content of the category and compliance with the challenges of globalization. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. 2018. Issue 20, part 3. P. 106-110.]. [In Ukrainian].

3. Хомин О.Й., Бутрин О.І. Соціальний захист населення: сутність поняття та еволюція. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія економічна. 2015. № 1, С. 245-254.

Khomyn O.Y., Butryn O.I. Sotsial'nyy zakhyst naseleण्या: sutnist' ponyattya ta evolyutsiya. *Naukovyy visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya ekonomichna*. 2015. № 1, S. 245-254. [Khomyn O.Y., Butryn O.I. Social protection of the population: the essence of the concept and evolution. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Economic Series. 2015. No. 1, pp. 245-254.]. [In Ukrainian].

4. Мальований М.І. *Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні* : м-фія. Умань : СПД Сочинський, 2016. 496 с.

Mal'ovanyu M.I. *Finansovi aspekty funktsionuvannya systemy sotsial'noho zakhystu naseleण्या v Ukrayini* : m-fiya. Uman' : SPD Sochinsky, 2016. 496 s. [Malovany M.I. Financial aspects of the functioning of the social protection system in Ukraine: m-fia. Uman: SPD Sochinsky, 2016. 496 p.]. [In Ukrainian].

5. Болотіна Є. В., Шубна О. В., Бившева Л. О. Особливості фінансування та управління системою соціального захисту населення в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 120-126.

Bolotina YE. V., Shubna O. V., Byvsheva L. O. Osoblyvosti finansuvannya ta upravlinnya systemoyu sotsial'noho zakhystu naseleण्या v Ukrayini. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny*. 2021. № 1 (40). S. 120-126. [Bolotina E. V., Shubna O. V., Byvsheva L. O. Peculiarities of financing and management of the social protection system in Ukraine. Bulletin of Economic Science of Ukraine. 2021. No. 1 (40). Pp. 120-126.]. [In Ukrainian].

6. Чеберяко О., Лещенко І. Особливості фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в умовах воєнного стану. Західноукраїнський національний університет. *Світ фінансів*. 2024. № 1(78), с. 198-110.

Cheberyako O., Leshchenko I. Osoblyvosti finansuvannya sotsial'noho zakhystu ta sotsial'noho zabezpechennya v umovakh voyennoho stanu. *Zakhidnoukrayins'kyu natsional'nyu universytet. Svit finansiv*. 2024. № 1(78), с. 198-110. [Cheberyako O., Leshchenko I. Peculiarities of financing social protection and social security under martial law. Western Ukrainian National University. World of Finance. 2024. No. 1(78), p. 198-110.]. [In Ukrainian].

7. Дернова І., Боровик Т., Долока Л., Данилевська Л. Соціальний захист населення в умовах воєнної агресії, повоєнного відновлення та євроінтеграції України. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 4 (54). с. 93-114.

Dernova I., Borovyk T., Doloka L., Danylevs'ka L. Sotsial'nyy zakhyst naseleण्या v umovakh voyennoyi ahresiyi, povoyennoho vidnovlennya ta yevrointehratsiyi Ukrayiny. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika*. 2023. № 4 (54). s. 93-114. [Dernova I., Borovyk T., Doloka L., Danylevska L. Social protection of the population in the conditions of military aggression, post-war reconstruction and European integration of Ukraine. Demography and social economy. 2023. No. 4 (54). pp. 93-114.]. [In Ukrainian].

8. Боняк В. О. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: сучасний стан та перспективи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 20-22.

Bonyak V. O. Sotsial'nyy zakhyst vnutrishn'o peremishchenykh osib: suchasnyy stan ta perspektyvy udoskonalennya. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. 2023. № 6. S. 20-22. [Bonyak V. O. Social protection of internally displaced persons: current state and prospects for improvement. Legal scientific electronic journal. 2023. No. 6. P. 20-22.]. [In Ukrainian].

9. Івчук Ю.Ю. Соціальний захист окремих категорій громадян в умовах воєнного стану: законодавчі новели та проблемні аспекти. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. №2 (46). с. 101-111.

Ivchuk YU.YU. Sotsial'nyy zakhyst okremykh katehoriy hromadyan v umovakh voyennoho stanu: zakonodavchi novelty ta problemni aspekty. Aktual'ni problemy prava: teoriya i praktyka. 2023. №2 (46). s. 101-111. [Ivchuk Yu.Yu. Social protection of certain categories of citizens under martial law: legislative novelties and problematic aspects. Current problems of law: theory and practice. 2023. No. 2 (46). pp. 101-111.]. [In Ukrainian].

10. Хто має право на соціальні виплати від держави. Портал державних послуг. URL: <https://igov.org.ua/subcategory/1/3/situation/23>.(1.12.2024 р.).

Khto maye pravo na sotsial'ni vyplaty vid derzhavy. Portal derzhavnykh posluh. URL: <https://igov.org.ua/subcategory/1/3/situation/23>.(1.12.2024 r.). [Who is entitled to social benefits from the state. Public services portal. URL: <https://igov.org.ua/subcategory/1/3/situation/23>.(December, 1, 2024)]. [In Ukrainian].

11. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Мінфін: З початку року на соцвиплати було спрямовано 187,2 млрд грн URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_z_pochatku_roku_na_sotsviplati_bulo_spryamovano_1872_mlrld_grn-4655.(5.12.2024 р.).

Ofitsiyyny sayt Ministerstva finansiv Ukrayiny. Minfin: Z pochatku roku na sotsvyplaty bulo spryamovano 187,2 mlrd hrn URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_z_pochatku_roku_na_sotsviplati_bulo_spryamovano_1872_mlrld_grn-4655.(5.12.2024 r.). [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. Ministry of Finance: Since the beginning of the year, UAH 187.2 billion has been allocated for social payments URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_z_pochatku_roku_na_sotsviplati_bulo_spryamovano_1872_mlrld_grn-4655. (December, 5, 2024)]. [In Ukrainian].

12. Open Budget: державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (5.12.2024 р.).

Open Budget: derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (5.12.2024 r.). [Open Budget: state budget web portal for citizens. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.(December, 5, 2024)]. [In Ukrainian].

13. Козарезенко Л.В., Савченко Н. Г., Кукурудз О. М. Фінансове забезпечення державних соціальних гарантій в умовах соціально-економічних трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск №66.

Kozarezenko L.V., Savchenko N.G., Kukurudz O.M. Finansove zabezpechennya derzhavnykh sotsial'nykh harantiy v umovakh sotsial'no-ekonomichnykh transformatsiy. *Ekonomika ta suspil'stvo*. 2024. Vypusk №66. [Kozarezenko L.V., Savchenko N.G., Kukurudz O.M. Financial support of state social guarantees in conditions of socio-economic transformations. *Economy and Society*. 2024. Issue No. 66.]. [In Ukrainian].

14. Міністерство соціальної політики України : офіційний вебсайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/>. (3.12.2024 р.).

Ministerstvo sotsial'noyi polityky Ukrayiny : ofitsiyyny veb sayt. URL: <https://www.msp.gov.ua/>. (3.12.2024 r.). [Ministry of Social Policy of Ukraine: official website. URL: <https://www.msp.gov.ua/>. (December, 3, 2024)]. [In Ukrainian].

15. Соціальні видатки: що й чому фінансувала держава та що зміниться у 2024.URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsa-v-2024mu.html>. (3.12.2024 р.).

Sotsial'ni vydatky: shcho y chomu finansovala derzhava ta shcho zminyt'sya u 2024.URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsa-v-2024mu.html>. (3.12.2024 r.). [Social spending: what and why was financed by the state and what will change in 2024. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansovala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsa-v-2024mu.html>. (December, 3, 2024)]. [In Ukrainian].

16. Державна політика зміцнення соціальної безпеки людини в умовах сучасних викликів і загроз: *матеріали круглого столу 3-5 жовтня 2024 р. / за заг. ред. проф. З.С. Варналія: Київ-Чернівці: Знання України*. 2024. 117 с.

Derzhavna polityka zmitsnennya sotsial'noyi bezpeky lyudyny v umovakh suchasnykh vyklykiv i zahroz: materialy kruhloho stolu 3-5 zhovtnya 2024 r. / za zah. red. prof. Z.S. Varnaliya: Kyiv-Chernivtsi: Znannya Ukrainy. 2024. 117 s. [State policy of strengthening human social security in the face of modern challenges and threats: materials of the round table of October 3-5, 2024 / edited by Prof. Z.S. Varnaliya: Kyiv-Chernivtsi: Znannya Ukrainy. 2024. 117 p.]. [In Ukrainian].

17. Видатки на соціальну допомогу. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance. (2.12.2024 р.).

Vydatky na sotsial'nu dopomohu. Ministerstvo Finansiv Ukrayiny. URL: https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance. (2.12.2024 r.). [Expenditures on social assistance. Ministry of Finance of Ukraine. URL: https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance. (December, 2, 2024)]. [In Ukrainian].

18. Національної Асамблея людей з інвалідністю України. URL: <https://naiu.org.ua/dovidnyky-dopomoga-postrazhdalym-vnaslidok-vijny-vid-derzhavy/> (2.12.2024 р.).

Natsional'noyi Asambleya lyudey z invalidnistyu Ukrayiny. URL: <https://naiu.org.ua/dovidnyky-dopomoga-postrazhdalym-vnaslidok-vijny-vid-derzhavy/> (2.12.2024 r.). [National Assembly of People with Disabilities of Ukraine. URL: <https://naiu.org.ua/dovidnyky-dopomoga-postrazhdalym-vnaslidok-vijny-vid-derzhavy/>. (December, 2, 2024)]. [In Ukrainian].

19. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки”: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (зі змінами 2024 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n710>. (7.12.2024 р.).

Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky": Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 5 serpnia 2020 r. № 695 (zi zminamy 2024 roku). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n710>. (7.12.2024 r.). ["On Approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027": Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 5, 2020 No. 695 (as amended in 2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n710>. (December, 7, 2024)]. [In Ukrainian].

20. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України: З початку року на соціальні виплати було спрямовано 40 млрд гривень. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-z-pochatku-roku-na-sotsvyplaty-bulo-spryamovano-408-mlrd-hryven> (7.12.2024 р.).

Ofitsiynyy sayt Kabinetu Ministriv Ukrayiny: Z pochatku roku na sotsial'ni vyplaty bulo spryamovano 40 mlrd hryven'. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-z-pochatku-roku-na-sotsvyplaty-bulo-spryamovano-408-mlrd-hryven> (7.12.2024 r.). [Official website of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Since the beginning of the year, 40 billion hryvnias have been allocated for social payments. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-z-pochatku-roku-na-sotsvyplaty-bulo-spryamovano-408-mlrd-hryven> (7.12.2024). (December, 7, 2024)]. [In Ukrainian].

21. Ukraine Facility. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (7.12.2024 р.).

Ukraine Facility. Prohrama finansovoyi pidtrymky Ukrayiny vid Yevropeys'koho Soyuzu. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (7.12.2024 r.). [Ukraine Facility. Program of financial support to Ukraine from the European Union. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (7.12.2024). (December, 7, 2024)]. [In Ukrainian].